

KIZILIRMAK NEHRİ'NİN DRENAJ SİSTEMİ NE ZAMAN VE NASIL OLUŞTU?

Uğur Doğan^a, Çetin Şenkuş^b

^aAnkara Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, 06100 Sıhhiye-Ankara

^bSüleyman Demirel Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, Isparta

(geoankara@gmail.com)

ÖZ

Kızılırmak, Türkiye topraklarında denize dökülen en uzun nehirdir. Sivas doğusundan kaynağını alan nehir, İç Anadolu Bölgesi'nin platoları içerisinde geniş bir yay çizdikten sonra kuzeye yönelir ve Karadeniz'e dökülür. Nehrin izlediği bu yol neotektonik dönemde oluşmuş aktif fay kuşakları tarafından çizilmiştir. Bu çalışmada Kızılırmak drenaj sisteminin ne zaman ve nasıl oluştuğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın verileri, Kızılırmak Nehri'nin boyuna profilinin jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerinin incelenmesinden ve Kapadokya bölgesinde yapılan saha çalışmasından toplanmıştır. Nehir Kapadokya Bölgesinde paleotektonik dönemdeki genişleme rejimi denetiminde çökelmiş olan Geç Orta Miyosen- Pliyosen ignimbirit aratabakalı akarsu-göl sedimanı içerisine vadisini kazmıştır. Bu formasyondaki sedimantasyon Pliyosen Kışladağ kireçtaşı ile son bulur. Kışladağ kireçtaşını örten Valibabatepe ignimbiriti ise önceki bir çalışmada 2,52 My öncesine tarihlendirilmiştir. Bu çalışmada Kızılırmak Nehri'nin en eski veya ilk yatak ve taşkınovası deposu Valibabatepe ignimbritinin altında bulunmuştur. Bu nedenle, yatağın kazılma ve deponun birikme zamanı dikkate alındığında, Kızılırmak drenaj sisteminin günümüzden ~2,6 My önce oluştuğu söylenebilir. Aşağı Kızılırmak Nehri havzasından elde edilen veriler ise, nehrin drenaj sisteminin Pontidlerdeki bir akarsuyun İç Anadolu havzasını kapması sonucunda oluştuğunu göstermektedir. Kızılırmak Nehri drenaj sisteminin oluşum süreci ve zamanı İç Anadolu Bölgesi'nin tektonik ve jeomorfolojik evrim tarihçesinin aydınlatılması açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Drenaj sistemi kurulumu, Kapadokya, Kızılırmak Nehri, Kuvaterner, Valibabatepe ignimbriti

WHEN AND HOW DID THE KIZILIRMAK RIVER DRAINAGE SYSTEM FORM?

Uğur Doğan^a, Çetin Şenkuş^b

^aAnkara University, Department of Geography, 06100 Sıhhiye-Ankara

^bSüleyman Demirel University, Department of Geography, Isparta
(geoankara@gmail.com)

ABSTRACT

The Kızılırmak is the longest river that reaches to the sea in Turkey. Its source is at east of Sivas province and draws a large arc on the plateaus of Central Anatolia, then turns north and reaches the Black Sea. The route of the river was determined by the active fault zones formed mainly within the Neotectonic Period. In this study, we aimed to answer the questions "when and how was the Kızılırmak River drainage system formed". The data of the study has been collected by investigation of the geologic and geomorphologic characteristics along the longitudinal profile of Kızılırmak River and by field studies at the Cappadocia region. In the Cappadocia region the river incised its valley into Late-Middle Miocene and Pliocene ignimbrite intercalated fluvial-lacustrine sedimentary deposits as a result of an extension regime in the paleotectonic period. The sedimentation in this formation ends with Pliocene Kışladağ limestone. Valibabatepe ignimbrite, that caps the Kışladağ limestone, was dated to 2,52 Ma in a previous study. In this study the oldest or first channel and floodplain deposits of the Kızılırmak River has been found stratigraphically under the Valibabatepe Ignimbrite. Therefore, in considering the timing of the channel incision and aggradation of the deposits, we suggest that onset of the Kızılırmak drainage system occurred during ~2,6 Ma ago. The data obtained from lower catchment area of the Kızılırmak valley suggest that the river drainage system formed as a result of capture of the Central Anatolia Basin by a river which was located on the Pontide Range. The formation process and time of the Kızılırmak River drainage system is important in terms of its tectonic and geomorphic evolution history in the Central Anatolia Region.

Keywords: Drainage system formation, Cappadocia, Kızılırmak River, Quaternary, Valibabatepe ignimbrite